

Daniel Strzelecki¹

Środki zabezpieczające z art. 71 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (część pierwsza)

Streszczenie

Przedmiotem artykułu uczyniono problematykę związaną z ustaleniem normatywnego znaczenia instytucji statuowanych w art. 71 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii².

W części pierwszej opracowania podjęto próbę ustalenia zakresów podmiotowego i przedmiotowego zastosowania tych środków zabezpieczających. Ten drugi zakres oceniono przede wszystkim w celu stwierdzenia, czy będące przedmiotem niniejszego artykułu instytucje znajdują zastosowanie wyłącznie do sprawców, którzy dopuścili się przestępstw stypizowanych w tej ustawie, czy także do osób, które popełniły przestępstwa w nim niespenalizowane.

W dalszym fragmencie artykułu przeanalizowana została problematyka dotycząca ustalenia wymowy przesłanki opisanej zarówno ust. 1, jak i w ust. 3 art. 71 tej ustawy w postaci związku przestępstwa popełnionego przez osobę uzależnioną z używaniem przez nią środka odurzającego, substancji psychotropowej lub nowej substancji psychoaktywnej (dalej: narkotyku). Chociaż bowiem zagadnienie to było już wielokrotnie omawiane, to jednak nie przeprowadzono dotychczas kompleksowej jego analizy w kontekście orzekania tych środków zabezpieczających.

Słowa kluczowe

Narkomania, model permisywny, środek zabezpieczający, uzależnienie, związek przestępstwa z używaniem narkotyku (bezpośredni, pośredni).

¹ Daniel Strzelecki, sędzia Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze.

² Tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 2050.

1. Wstęp

Prawodawca statuował w poprzednio obowiązującej ustawie z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii³ model oddziaływania na osoby uzależnione od narkotyków, które w związku z używaniem narkotyków dopuściły się przestępstw, wedle założeń typowych dla modelu permissywnego. Przyjęta w tym akcie normatywnym dogmatyka polityki karania wobec tego rodzaju sprawców, znalazła kontynuację w aktualnie obowiązującej narkotykowej ustawie prohibicyjnej⁴. Permissywność tego aktu normatywnego wyraża się w tym, że szereg jej unormowań został tak skonstruowany, aby wyrażały założenie, zgodnie z którym sprawców takich lepiej leczyć niż tylko karać. Prawodawca doszedł bowiem do trafnego wniosku, że wyleczenie takich osób z nałogu narkotykowego zapewni im możliwość powrotu do prawidłowego społecznego funkcjonowania, co w wymiarze karnoprawnym sprawi, że nie popełnią one ponownie przestępstwa. Permissywność tego modelu znalazła wyraz w szczególności w treści art. 2 ust. 1 pkt 1–2, ust. 2, art. 24 lit. b, art. 26 ust. 1–3, 4–5, art. 28 ust. 1–6 lit. b, art. 29 ust. 1, art. 30 ust. 1–3, art. 70a ust. 1, art. 71–73a ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

W ten sposób zrewidowana została dotychczasowa polityka karania wysłowiona w obowiązującej w przeszłości ustawie prohibicyjnej dotyczącej narkotyków, a to w ustawie z dnia 31 stycznia 1985 r. o zapobieganiu narkomanii⁵, która wielu aspektach miała zasadniczo postać restrykcyjno-penalną. Jej unormowania podporządkowane zostały generalnemu założeniu, zgodnie z którym działalność przestępcza realizowana przez sprawców uzależnionych, a pozostająca w związku z używaniem narkotyków, znajdowała przyczynę w moralnym ich upadku, stanowiła o ich dewiacji i z tych powodów podlegała stanowczemu karaniu. Model ten przyznając represji naczelną rolę w drodze do osiągnięcia celów polityki karania względem takich sprawców, nie przewidywał zatem kompleksowego zbioru instytucji ukierunkowanych na ich leczenie⁶.

Nie znalazły natomiast dotychczas w szerszym zakresie wyrazu w krajowym ustawodawstwie prohibicyjnym zasady modelu permissywno-leczniczego, wedle którego podstawowym celem oddziaływania na

³ Tekst jedn. Dz. U. z 2003 r., Nr 24, poz. 198.

⁴ K. Krajewski, *Używanie narkotyków i uzależnienia od nich a przestępczość: implikacje dla prawa karnego*, Przegląd Więziennictwa Polskiego, Warszawa 2009, nr 64–65, s. 84–85.

⁵ Dz. U. z 1985 r., Nr 4, poz. 15.

⁶ K. Krajewski, *Używanie*, *op. cit.*, s. 83–85.

sprawców uzależnionych, którzy przestępstw dopuścili się w związku z używaniem narkotyków, powinno być dążenie do ich wyleczenia oraz wyedukowania, tak aby funkcjonując w przyszłości w trzeźwości wywiązywali się z ciężących na nich zobowiązań społecznych, w tym m.in. nie popełniali przestępstw. Założenia tego modelu idą dalej niż te charakteryzujące model permissywny, bowiem zakładają rezygnację z karania sprawców dopuszczających się drobnych przestępstw związanych z popytem na narkotyki, w szczególności wynikających z ich posiadania czy to przez depenalizację takich zachowań, czy przez ich dekryminalizację. Oddziaływanie penalne zastępowane są instytucjonalnym wsparciem leczniczym i edukacyjnym zmierzającym do wyprowadzenia takich osób z nałogu oraz uświadomienia im, że zażywanie narkotyków i naruszanie porządku prawnego rodzi niepożądane skutki nie tylko dla społeczeństwa, ale także ich samych⁷.

2. Podmiotowy zakres stosowania

Niewątpliwie orzekanie w trybie art. 71 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 25 lipca 2005 r. stanowi rozstrzygnięcie o środkach zabezpieczających, w tym przypadku statuowanych poza kodyfikacją karnomaterialną⁸. Taki wniosek wynika wprost z normatywnego kształtu tych instytucji, które mają wszakże realizować założenia wysłowione w art. 93 lit. b § 1 k.k. To ostatnie unormowanie w odniesieniu do omawianych środków zabezpieczających znajduje przecież zastosowanie na podstawie odesłania ustawowego z art. 116 k.k. Wskazane cele permissywnego modelu oddziaływania na sprawców uzależnionych, którzy przestępstw dopuścili się w związku z używaniem narkotyków, znajdują zatem dodatkowe umocowanie nie tylko w kształcie przywołanych instytucji ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, ale także w dogmatyce orzekania wszelkich środków zabezpieczających. Rzecz bowiem w tym, że stosownie do brzmienia art. 93 lit. b § 1 k.k. mogą zostać one orzeczone, gdy m.in. w odniesieniu do sprawców przestępstw popełnionych w związku z uzależnieniem od sub-

⁷ *Ibidem*.

⁸ K. Postulski, Wykonywanie środków zabezpieczających przewidzianych w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii, *Prok. i Pr.* 2008, nr 1, s. 52–53; M. Mozgawa (red.), *Komentarz do niektórych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, (w:) *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko zdrowiu*, Komentarz, WKP 2017, teza 1 do art. 71; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2005 r., sygn. II KK 492/04, LEX nr 166379; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2021 r., sygn. V KK 144/21, LEX nr 3245254.

stancji psychoaktywnych zachodzi konieczność zapobieżenia popełnienia przez nich kolejnych czynów zabronionych. Także zatem środki zabezpieczające opisane w art. 93 lit. a k.k. orzekane są w celu poddania tego rodzaju sprawców oddziaływaniom leczniczym lub rehabilitacyjnym w celu przywrócenia ich do poprawnego społecznego funkcjonowania wyrażającego się także w nienaruszaniu norm prawnokarnych⁹.

Nie nasuwa trudności ustalenie znaczenia normatywnego pojęcia uzależnienia. W art. 4 pkt 29 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii prawodawca ustalił bowiem definicję legalną tego zjawiska społecznego wskazując, że chodzi o zespół zjawisk psychicznych lub somatycznych wynikających z działania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych na organizm ludzki, charakteryzujący się zmianą zachowania lub innymi reakcjami psychofizycznymi i koniecznością używania stale lub okresowo tych środków lub substancji w celu doznania ich wpływu na psychikę lub dla uniknięcia następstw wywołanych ich brakiem. Analiza tej definicji pozwala stwierdzić, że jej rozumienie w języku prawnym i potocznym jest analogiczne.

Obowiązywanie zatem w zakresie podmiotowym omawianych instytucji nie budzi wątpliwości, jako że znajdują one zastosowanie właśnie do sprawców przestępstw, którzy są uzależnieni od narkotyków.

3. Przedmiotowy zakres stosowania (w zależności od rodzaju przestępstwa)

Ustalenie przedmiotowego zakresu obowiązywania poddanych analizie środków zabezpieczających nastręcza więcej trudności i wyznaczone jest na kilku płaszczyznach. Gdy chodzi o ich zastosowanie w zależności od rodzaju popełnionych przez uzależnionych sprawców przestępstw pozostających w związku z używaniem narkotyków, to wskazania wymaga, że w tekście ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii ani nie ograniczono tego zakresu do podmiotów, które dopuściły się wyłącznie przestępstw stypizowanych w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii albo przynajmniej jednego takiego czynu zabronionego, ani także wprost nie stwierdzono, że instytucje te nie znajdują zastosowania do osób, które stoją pod zarzutem popełnienia przestępstw podlegających penalizacji na

⁹ K. Postulski, *Wykonywanie*, *op. cit.*, s. 62; W. Górski (red.), D. Zając (red.), *Komentarz do wybranych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*, (w:) *Przestępstwa narkotykowe i dopalacze*, *Komentarz KIPK 2019*, teza 47 do art. 71.

podstawie przepisów w tym akcie niestypizowanych. Tymczasem stanowcze przesądzenie tego zagadnienia ma fundamentalne znaczenie dla osób uzależnionych, które weszły w konflikt z prawem karnym w związku z używaniem narkotyków, bowiem wdrożenie wobec nich oddziaływań o charakterze leczniczym lub rehabilitacyjnym może sprawić, że ich społeczne funkcjonowanie ulegnie poprawie. Co więcej, zapewnienie jak najszerszemu gronu takich sprawców możliwości skorzystania z rozwiązań przewidzianych w art. 71 ust. 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii może okazać się dla nich korzystne i to nie tylko dlatego, że wyleczenie z uzależnienia może zapewnić im możliwość powrotu do prawidłowego funkcjonowania w życiu społecznym. Rzecz bowiem w tym, że ci sprawcy, którzy zostali skazani na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, będą mogli po zakończeniu leczenia lub rehabilitacji skorzystać z możliwości zwolnienia ich z wykonania wymierzonej im kary. Nie można też wykluczyć, że sąd zdecyduje się wobec określonego sprawcy uzależnionego orzec karę pozbawienia wolności z dobrodziejstwem warunkowego zawieszenia jej wykonania m.in. dlatego, że dojdzie do przekonania, iż w celu poprawy jego funkcjonowania w przyszłości warto podjąć próbę jego leczenia lub rehabilitacji na warunkach określonych w art. 71 ust. 1 tej ustawy¹⁰.

Przyjęcie, że analizowane środki zabezpieczające mogą być orzekane niezależnie od tego czy sprawcy uzależnieni dopuścili się w związku z używaniem narkotyków chociaż jednego przestępstwa stypizowanego w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii¹¹, znajduje wsparcie w rezultatach uzyskanych po poddaniu tych unormowań różnym rodzajom wykładni. Z uwagi na to, że wykładni językowej przydać należy pierwszoplanowe znaczenie przy dekodowaniu właściwego znaczenia norm prawnych wysłowionych w tekście ustawy¹², toteż w pierwszej kolejności omówiona zostanie ta właśnie problematyka. Rezultat egzegezy językowej nie nasuwa zasadniczych wątpliwości. Skoro bowiem prawodawca nie zawęził zastosowania tych środków zabezpieczających do sprawców uzależnionych, którzy w związku z używaniem narkotyków popełnili chociażby jedno przestępstwo stypizowane w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r., to ograniczanie w ten sposób przedmiotowych zakresów obowiązywania tych unormowań nie może zostać zaaprobowane. Rzecz bowiem w tym,

¹⁰ M. Filar (red.), Kodeks karny. Komentarz, wyd. V, WK 2016, teza 8 do art. 72.

¹¹ K. Krajewski, *Używanie*, *op. cit.*, s. 91; W. Górski (red.), D. Zając (red.), *Komentarz*, *op. cit.*, teza 9 do art. 72; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2021 r., *op. cit.*

¹² M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*, Warszawa 2002, s. 226.

że gdyby ustawodawca zamierzał limitować te zakresy, to z pewnością wysłowiłby takie ograniczenia w tekstach art. 71 ust. 1 i 3 tej ustawy.

O trafności ustalonego wyżej normatywnego rezultatu wykładni językowej analizowanych unormowań świadczył też ten uzyskany w wyniku poddania ich egzegezie celowościowej. Prawodawca opierając ustawę prohibicyjną na modelu permissywnego oddziaływania na sprawców uzależnionych, którzy weszli w konflikt z prawem karnym w związku z używaniem narkotyków, a więc wychodząc z założenia, że należy takie osoby przede wszystkim wyleczyć z narkotykowego nałogu aniżeli je wyłącznie karać, dał jednoznaczny wyraz przekonaniu, że analizowane unormowania powinny mieć możliwie najszersze zastosowanie. Z tego właśnie powodu przedmiotowy zakres zastosowania instytucji opisanych w art. 71 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. powinien być wykładany tak, aby jak największej liczbie uzależnionych sprawców przestępstw dać możliwość zerwania z nałogiem, w związku z którym, a wyrażającym się w używaniu narkotyków, weszli na drogę przestępstwa. Jeżeli zatem w założeniu ustawodawcy leczenie takich sprawców ma im dać możliwość poprawnego społecznego funkcjonowania, to instytucje, które takie leczenie i rehabilitację przewidują, a więc te poddane analizie w niniejszym opracowaniu, powinny być możliwie szeroko stosowane.

Również wynik wykładni systemowej wspiera zapatrywanie, zgodnie z którym instytucje opisane w art. 71 ust. 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii znajdują zastosowanie także do sprawców, którzy niekoniecznie dopuścili się przestępstw stypizowanych w tym akcie normatywnym. Wszak zastrzegając w treści art. 74 tej ustawy, że niektórych przepisów Kodeksu karnego, a dotyczących środków zabezpieczających, nie stosuje się do uzależnionych sprawców, którzy popełnili przestępstwa w związku z używaniem narkotyków, ustawodawca dał jednoznaczny wyraz przenikania się uregulowań obu tych aktów normatywnych. Analizując to ostatnie unormowanie niejako od strony negatywnej dojść należy do przekonania, że prawodawca dostrzegł, iż gdyby nie znalazło się ono w tekście ustawy, to stosownie do brzmienia art. 116 k.k., do takich sprawców można byłoby orzec również środki zabezpieczające w postaci elektronicznej kontroli pobytu, terapii lub terapii uzależnień. To zaś oznacza, że o zawężeniu palety środków zabezpieczających, które mogą być orzekane wobec tej kategorii sprawców decyduje nie rodzaj przestępstw, które popełnili, lecz rodzaj ich uzależnienia, w tym przypadku od narkotyków, oraz związek ich przestępczych aktywności z używaniem tych substancji psychoaktywnych. Tych wymienionych w art. 93 lit. a § 1–3 k.k. środków orzekać nie można zatem wobec sprawców uzależnionych od

narkotyków, u których ten związek występuje, bowiem są one zastrzeżone w odniesieniu do tych podmiotów, które popełniły przestępstwa w związku z uzależnieniem od alkoholu lub innego podobnie działającego środka, lecz niewymienionego w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 44f ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii¹³.

4. Przedmiotowy zakres stosowania (w zależności od związku przestępstwa z używaniem narkotyku)

Jednym z elementów wyznaczających przedmiotowy zakres zastosowania omawianych środków zabezpieczających, którego również prawodawca nie dookreślił w ustawie, jest powiązanie używania narkotyków przez sprawców uzależnionych z popełnionymi przez nich przestępstwami. Powstaje zatem pytanie, jaki charakter ma mieć ten związek, aby mógł zostać uznany za relewantny na kanwie art. 71 ust. 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. W judykaturze, jak również wypowiedziach przedstawicieli nauki prawa prohibicyjnego sformułowano cały szereg typizacji tego związku. O ile jednak poddano analizie zagadnienie, jakiego rodzaju owo powiązanie powinno uzasadniać orzeczenie wobec tej kategorii sprawców tych środków zabezpieczających, to nie wyróżniono wektorów, które nawet przy wystąpieniu relewantnego dla instytucji opisanej w art. 71 ust. 3 tego aktu normatywnego związku oraz skazaniu ich na kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia ich wykonania, powinny przesądzać o tym, że ta charakteryzująca się fakultatywnością instytucja winna zostać orzeczona.

Niejako z reporterskiego obowiązku zasygnalizować trzeba, że w judykaturze¹⁴ i piśmiennictwie¹⁵ wyróżniono bezpośredni i pośredni związek pomiędzy popełnionymi przez osoby uzależnione przestępstwami

¹³ P. Góralski, Podstawowe problemy wykładni przepisów poświęconych środkowi zabezpieczającemu w postaci terapii uzależnień (art. 93a § 1 pkt 3 k.k.), PS 2018, nr 7–8, s. 57–59.

¹⁴ Wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2012 r., sygn. III KK 384/11, OSNKW 2012, nr 10, poz. 101; z dnia 28 września 1978 r., sygn. II KR 198/78, OSNKW 1979, nr 1–2, poz. 11; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 1 marca 2013 r., sygn. II AKa 41/13, LEX nr 1294881; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 lutego 2013 r., sygn. II AKa 560/12, LEX nr 1341985.

¹⁵ K. Krajewski, Używanie, *op. cit.*, s. 80–81; K. Syroka, Regulacje prawa karnego wobec sprawców uzależnionych od narkotyków, Serwis Informacyjny Narkomania 2011, nr 4, s. 25; M. Filar, Przestępczość związana z narkotykami w Polsce, (w:) H. Hirsch, P. Hofmański, E. Pływaczewski, C. Roxin (red.), Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości, Białystok 1997, s. 325–326.

a używaniem przez nie narkotyków, zaś w ich ramach wyróżniono jeszcze węższe rodzaje powiązań.

Ten pierwszy związek zachodzi, gdy inkryminowane zachowania uzależnionych sprawców stanowią konsekwencję oddziaływania na nich *tempore criminis* zażytych narkotyków. Z uwagi na to, że metabolizm organizmu człowieka skutkuje tym, że oddziaływanie nań toksyny wraz z upływem czasu zmniejsza się, a w konsekwencji zupełnie ustaje, to związek ten charakteryzuje się przemijalnością.

Bezpośredni związek może przy tym przybrać charakter interakcyjny, co ma miejsce wówczas, gdy to właśnie oddziaływanie na uzależnionych sprawców narkotyków doprowadza do tego, że decydują się na realizację znamion ustawowych przestępstw. Ten rodzaj związku w praktyce orzeczniczej występuje najczęściej, gdy osoby uzależnione, które dodatkowo zażyły narkotyki, na skutek odhamowującego ich wpływu na mechanizmy kontrolne centralnego układu nerwowego, dopuszczają się prawnokarnie relewantnych zachowań. Najczęściej tego rodzaju powiązanie występuje w przypadku realizowania znamion ustawowych przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, gdy sprawca prowadząc pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, na skutek oddziaływania na niego narkotyku lekceważy obowiązek zachowania trzeźwości lub też podejmuje manewry zagrażające życiu i zdrowiu jego samego, jak i innych użytkowników ruchu. Zażyty narkotyk doprowadza w analizowanym przypadku do tego, iż sprawca lekceważy możliwość wystąpienia niebezpieczeństwa wynikającego z prowadzenia w stanie nietrzeźwości pojazdu lub z brawurowego sposobu jego prowadzenia, a nierzadko nawet wystąpienia tego rodzaju niebezpieczeństw sobie nie uświadamia.

Bezpośredni związek może też przybrać postać niesprawności. Wystąpi on, gdy sprawcy uzależnieni popełnią przestępstwa, dlatego że oddziaływanie zażytych narkotyków spowoduje u nich czasową niezdolność do wykonania określonych czynności, zaś zaniechanie ich realizacji wypełnia znamiona czasownikowe określonych typów czynów zabronionych. Przykładowo zatem podać można, że tego rodzaju zależność wystąpi, jeżeli uzależniony sprawca wykonujący zawód dróżnika, na skutek zażycia narkotyku zasłabnie w trakcie służby i z tego powodu nie opuści na obsługiwanym przez niego przejeździe kolejowym szlabanów, a zaniechanie to doprowadzi do tego, że uczestnik ruchu na ten przejazd wjeżdżający zderzy się z nadjeżdżającym pociągiem.

Rozpatrując zatem analizowane zagadnienie dotyczące bezpośredniego związku pomiędzy popełnieniem przestępstw przez uzależnionych

sprawców a używaniem przez nich narkotyków niejako od strony negatywnej, podnieść należy, że powiązanie tego rodzaju będzie można stwierdzić, jeżeli, po pierwsze, zrealizują oni znamiona czynów zabronionych znajdując się w tym czasie pod wpływem tych substancji psychoaktywnych. Po wtóre, związek ten zaistnieje w przypadku ustalenia, iż gdyby osoby te nie zażyły narkotyków, to nie zrealizowałyby znamion ustawowych przestępstw. Owy bezpośredni związek występuje zatem zarówno na płaszczyźnie oddziaływania na uzależnionych sprawców narkotyków w czasie realizowania inkryminowanych zachowań, jak i na płaszczyźnie kauzalnej, a to więzi pomiędzy oddziaływaniem tych substancji psychoaktywnych a materializacją znamion ustawowych przestępstw.

Zupełnie inny charakter ma natomiast pośrednie powiązanie pomiędzy uzależnieniem sprawców przestępstw a popełnieniem przez nich w związku z używaniem narkotyków czynów zabronionych. W takim bowiem przypadku podjęcie przez nich przestępczych aktywności nie wynika z oddziaływania na nich *tempore criminis* tych substancji psychoaktywnych. Nie występuje zatem w warunkach tego związku kauzalne powiązanie pomiędzy oddziaływaniem owych substancji na ich mechanizmy psychofizyczne a podjętymi przez nich przestępczymi zachowaniami. Związek ten ma zatem stały charakter.

Jeżeli zatem sprawcy działający w warunkach tego pośredniego związku popełniają przestępstwa nie znajdując się pod wpływem narkotyków, lecz w celu uzyskania ich dla siebie albo w celu uzyskania środków niezbędnych do ich nabycia, to wówczas analizowany związek nie będzie miał charakteru bezpośredniego i przybierze postać tzw. pośredniego powiązania typu samozaopatrzeniowego. Najczęściej w praktyce orzeczniczej tego rodzaju związek polega na dokonywaniu przez uzależnionego sprawcę znajdującego się na tzw. głodzie narkotykowym przestępstw przeciwko mieniu w celu uzyskania w ten sposób pieniędzy lub przedmiotów, w zamian za które będzie mógł nabyć narkotyk.

Pośredni związek wystąpi też w przypadku sprawców uzależnionych, którzy nie będąc pod wpływem narkotyków, dopuszczają się czynów zabronionych na skutek ich degradacji psychicznej i społecznej, a wynikającej z długoterminowego używania tych substancji psychoaktywnych. W praktyce orzeczniczej zazwyczaj tego rodzaju powiązanie wystąpi, gdy sprawca żyjący z powodu głębokiego uzależnienia w skrajnym ubóstwie, popełni przestępstwo pospolite typowe dla osób funkcjonujących na społecznym marginesie, jak chociażby godzące w mienie czy polegające na formułowaniu gróźb karalnych, względnie na znęcaniu się na osobach z jego otoczenia.

Te uwagi pozwalają zatem na stwierdzenie, że pośrednie powiązanie pomiędzy używaniem przez uzależnionych sprawców narkotyków a ich zachowaniami realizującymi znamiona ustawowe przestępstw, charakteryzuje się trwałością. Związane jest bowiem z samym uzależnieniem stanowiącym konsekwencję używania tych substancji, nie zaś z ich oddziaływaniem na sprawców w czasie popełniania przestępstw. W przypadku takiego związku sprawcy w czasie przestępczych zachowań albo nie znajdują się pod wpływem narkotyków, albo oddziaływanie na nich tych substancji psychoaktywnych nie pozostaje w związku z przedsięwziętymi czynami. Rzecz jasna w sytuacji, gdy sprawcy uzależnieni, których inkryminowane zachowania pozostają w związku z używaniem narkotyków o charakterze pośrednim, będą *tempore criminis* dodatkowo znajdowali się pod wpływem takich substancji i także ich działanie doprowadzi do podjęcia przez nich czynów zabronionych, to analizowany związek przybierze złożoną bezpośrednio – pośrednią postać.

Przywołane poglądy judykatury i piśmiennictwa upoważniają do stwierdzenia, zgodnie z którym przeważa pogląd, że nie tylko bezpośredni ale także pośredni związek pomiędzy używaniem narkotyków przez sprawców uzależnionych a popełnionymi przez nich przestępstwami daje podstawę do orzeczenia środków zabezpieczających opisanych w art. 71 ust. 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Podzielając to zapatrywanie wskazać na wstępie należy, że słuszność tego poglądu znajduje wsparcie w wyniku poddania tych unormowań egzegezie językowej i to z kilku powodów. Skoro bowiem ustawodawca nie doprecyzował w tekście ustawy prohibicyjnej, że tylko wystąpienie powiązania bezpośredniego umożliwia orzeczenie tych środków zabezpieczających, przy czym takie ograniczenie mogło zostać bez przeszkód wysłowione, toteż zawężanie zakresu zastosowania tych przepisów wyłącznie do sprawców, u których analizowane powiązanie znamionuje się bezpośredniością, nie może się ostać. Tego rodzaju zawężenie mogło przecież znaleźć wyraz chociażby w zastosowaniu prostego zabiegu legislacyjnego polegającego na dookreśleniu przesłanki „w związku” przez wskazanie, że związek ten ma być bezpośredni¹⁶.

Samo brzmienie art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r., do znamion którego w pozostającym w zainteresowaniu tego fragmentu opracowania zakresie odsyła ust. 3 tego unormowania, dobitnie potwierdza zasadność przedstawionego wniosku. Prawodawca wskazał przecież, że prawnie relewantny na gruncie tych unormowań pozostaje zwią-

¹⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2012 r., *op. cit.*

zek przestępstwa „z używaniem”, nie zaś „z użyciem narkotyku”. W ten właśnie sposób wyrażona została przesłanka, która wskazuje na powiązanie przestępczej działalności sprawców uzależnionych od narkotyków z powtarzalnym ich zażywaniem. Gdyby racjonalny prawodawca zamierzał ograniczyć zakres zastosowania tychże instytucji wyłącznie do przestępczych zachowań osób, które w czasie realizowania czynów znajdowały się pod wpływem narkotyków i dopuściły się ich wskutek oddziaływania tych substancji na nie, to, co już wskazano, zastrzegłby to przez posłużenie się sformułowaniem wyrażającym bezpośrednio tego związku. Mógłby też ten zabieg legislacyjny przeprowadzić przez wskazanie, że związek ten odnosi się do oddziaływania użytego nie zaś używanego narkotyku, a więc do stanu jednorazowego, przemijającego i kończącego się w chwili ustania jego oddziaływania na sprawcę.

Podniesiono już, że także wykładania teleologiczna przemawia za niezawężaniem stosowania instytucji opisanych w art. 71 ust. 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii do uzależnionych sprawców, którzy przestępstw dopuścił się w warunkach bezpośredniego związku pomiędzy ich intoksykacjami narkotykowymi a inkryminowanymi zachowaniami. Jeżeli bowiem prawodawca przyjął model permissywny oddziaływania na uzależnionych sprawców czynów zabronionych, toteż założył, że lepsze efekty przyniesie ich leczenie aniżeli wyłącznie karanie.

Również logiczna wykładnia art. 71 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005r., która wynika z dostrzeżenia oczywistego powiązania używania narkotyków ze zjawiskiem uzależnienia, uzasadnia możliwie szerokie zastosowanie tych unormowań. Wszak, najogólniej rzecz ujmując, osoby uzależnione się od tych substancji psychoaktywnych to takie, u których występuje stan zaburzenia zdrowia psychicznego i fizycznego skutkujący odczuwaniem przez nie przymusu zażywania narkotyków. Stan ten, co oczywiste, nie powstaje w chwili pierwszego czy kolejnego zażycia narkotyku, lecz zakłada zaistnienie pewnej powtarzalności, która staje się zaburzeniem dopiero w chwili uzyskania cechy stałości. Z tego powodu ustawodawca dążąc do leczenia uzależnionych sprawców przestępstw wysłowił logiczne powiązanie pomiędzy używaniem przez nich narkotyków a ich uzależnieniem, chociaż, co już podniesiono, mógł zawęzić ten związek do bezpośredniego.

Podsumowując zatem ten fragment rozważań skonstatować należy, że ograniczanie przedmiotowego zakresu zastosowania przesłanek wysłowionych w art. 71 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. w postaci związku pomiędzy przestępczymi działaniami uzależnionych sprawców a używaniem przez nich narkotyków do bezpośredniego, a więc wyraża-

jącego się w stwierdzeniu, że realizują oni znamiona ustawowe czynów zabronionych będąc pod wpływem działania tych substancji psychoaktywnych i z powodu ich oddziaływania, nie byłoby uzasadnione. Permisyjny system postępowania z tego rodzaju sprawcami zasadza się bowiem w założeniu, zgodnie z którym dążenie do zapobieżenia ponownemu popełnieniu przez nich przestępstw, powinno polegać na wydobyciu ich z nałogu narkotykowego i uświadomieniu nieopłacalności łamania prawa. Trafnie zatem zastrzeżono w przywołanych wypowiedziach judykatury i przedstawicieli doktryny, że powiązanie pomiędzy używaniem narkotyków a przestępstwami popełnionymi przez uzależnionych sprawców może mieć także pośredni charakter, byleby dało się stwierdzić, że analizowany w konkretnej sprawie związek cechuje się funkcjonalnością. Tenże funkcjonalny związek, na co zwrócono już uwagę, będzie można natomiast ustalić, gdy zostanie stwierdzone, że albo sprawca uzależniony dopuścił się przestępstwa w wyniku działania nań narkotyku, albo gdy samo jego uzależnienie wynikające wszakże z używania tych substancji psychoaktywnych, było determinantem określonego przestępczego zachowania. Dlatego zasadniczo działanie przestępcze uzależnionego sprawcy nie będzie funkcjonalnie powiązane z używaniem narkotyku, jeżeli przykładowo realizuje on znamiona typu czynu zabronionego związanego z podażą tej substancji psychoaktywnej, jak chociażby wprowadzając ją do obrotu czy jej udzielając, chyba, że całość przychodów z tej działalności przeznaczana na zaspokojenie własnego zapotrzebowania na narkotyki¹⁷.

5. Podsumowanie

Ustawodawca oparł krajowy system oddziaływania na sprawców uzależnionych, którzy przestępstw dopuścili się w związku z używaniem narkotyków, na założeniach charakterystycznych dla modelu permisyjnego. Zasadniczymi zatem celami, jakie ten akt normatywny ma realizować wobec tej kategorii sprawców, to dążenie do ich wyleczenia z nałogu, nie zaś wyłącznie ich karanie. Wyleczenie ich zależności narkotykowej ma bowiem w założeniu przywrócić ich do prawidłowego społecznego funkcjonowania, w tym sprawić, żeby nie popełnili więcej przestępstw.

Ustalenie podmiotowego zakresu zastosowania środków zabezpieczających statuowanych w art. 71 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii nie następuje trudności. Ustawodawca wprost w art. 4 pkt 29 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii

¹⁷ K. Krajewski, *Używanie*, *op. cit.*, s. 80–81; P. Góralski, *Podstawowe*, *op. cit.*, s. 59.

ustalił bowiem definicję legalną uzależnienia. Znajdują one zatem zastosowanie wobec sprawców, którzy borykają się ze zjawiskiem opisanym w tym unormowaniu.

Analiza zagadnień odnoszących się do przedmiotowego zakresu obowiązywania tych środków zabezpieczających pozwoliła natomiast na stwierdzenie, że mogą być one orzekane nie tylko wobec sprawców przestępstw opisanych w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii, ale także do takich, którzy dopuścili się zachowań realizujących znamiona ustawowe typów czynów zabronionych tym akcie normatywnym niestypizowanych.

Problematyka nawiązująca do ustalenia wymowy przesłanek opisanych w art. 71 ust. 1 i 3 tej ustawy w postaci związku przestępstw popełnionych przez osoby uzależnione z używaniem przez nie narkotyków doprowadziła do wniosku, że nie tylko zaistnienie związku charakteryzującego się bezpośredniością, ale i tego pośredniego, pozwala na orzeczenie tych środków zabezpieczających. Istotne natomiast jest stwierdzenie, że używanie narkotyków funkcjonalnie oddziaływało na przestępczą działalność uzależnionych sprawców. Tego rodzaju powiązanie wystąpi, gdy sprawcy uzależnieni dopuścili się przestępstw albo w wyniku działania na nich narkotyków, albo gdy sama zależność narkotykowa była determinantem określonych przestępczych zachowań.

Measures of protection under Article 71(1) and (3) of the Act of 29 July 2005 on Counteracting Drug Addiction (part I)

Abstract

This paper deals with issues that arise in determining normative importance of measures that are available under Article 71(1) and (3) of the Act of 29 July 2005 on Counteracting Drug Addiction.

Part I tries to determine a subjective and objective scope of applicability for the measures of protection concerned. The objective scope is evaluated primarily to conclude whether the measures apply solely to perpetrators who committed offences defined in the Act or also to persons who committed offences not referred to therein.

Furthermore, the paper offers an analysis of uncertainties in understanding the purport of the criterion described in Article 71 (1) and (2) of

the Act or a link between the offence committed by an addicted individual and the use of an abusive, psychotropic or new psychoactive substance (hereinafter: drug) by that individual. Although repeatedly discussed, these uncertainties are found to have been incomprehensively analysed in the context of adjudication of the measures concerned.

Key words

Drug habit, permissible model, measure of protection, addition, link between the offence and the drug use (indirect, direct).